

Aino Saarinen: Vapautta naisille. Puheenvuoroja naisten historiasta, naisliikkeistä ja teoriasta. Oulun yliopisto, historian laitos. Tutkijaliiton julkaisusarja 35. Helsinki 1985, 184 s.

Aino Saarisen teos *Vapautta naisille* on kooste vuosina 1981–85 kirjoitetuista artikkeleista. Osin ne pohjautuvat kahteen naistutkimuksen luentosarjaan Oulun yliopistossa. Teoksen yhtenä sanomana on vaatimus tieteen muuttamisesta vapautumisen välineeksi. Koska teos käsittelee erityisesti naisia, keskeisenä huomion kohteena on tieteen ja naisten vapautumisen välinen suhde.

Vapautta naisille on ennen kaikkea ohjelmallinen puheenvuoro, ehkä lukuunottamatta kahta lukua, Naisliikkeen ensi askeleet Suomessa ja Uusista ja vanhoista naisliikkeistä sekä naisten poliittisen toiminnan ominaislaadusta. Näissä artikkeleissa luodaan katsaus naisten liikehdistä ja sen luonteeseen 1800-luvulta tähän päivään saakka.

Naisliikkeen historiaa koskeva katsaus päättyy vaatimukseen »naisliikkeen ensimmäisten askelten uudelleenarviointi on välttämätöntä». Tämäntapaiset vaatimukset tulevat eri muodoissa esiin pitkin teosta. On tehtävä sitä tai tätä, jotta naistutkimus saataisiin oikeille rai-tille. Vaatimus on tuttu monista muistakin naistutki-

musta käsittelevistä kirjoista. Mutta myös niissä on sama ongelma kuin Aino Saarisen artikkelikokoelmassa: itse ei viedä läpi ainuttakaan ratkaisua, joita teoksessa esitetään (muille?). Olen sitä mieltä, että vain tekemällä tutkimusta voidaan kokeilla, miten hyvin esitetyt ratkaisuehdotukset pätevät. Pelkin ohjelminä niillä ei ole enää paljonkaan arvoa. Niinpä Aino Saariselta olisi odottanut hänen perään kuuluttamaansa naisliikkeen uudelleenarviointia.

Artikkeli, jossa on yritetty yhdistää empiiristä aineistoa ja teoreettisuontoista keskustelua, koskee antiikin naisten todellisuutta. Siinä hahmotetaan reippaasti naisten historian kannalta tärkeän kehityskulun alku- ja päätepiste eli siirtyminen 'matriarkaatista' 'patriarkaattiin'. Aineistona käytetään pääasiassa kahta filosofia, Aristotelesta ja Platonia, sekä antiikin myyttejä. Näin sosiologia on ottanut rohkean askeleen ryhtyessään tarkastelemaan 2500 vuoden takaista elämää. No, tällaista voi joskus sosiologikin kokeilla. Pääkritiikkini koskee kuitenkin aineistoa ja sen perusteella tehtyjä johtopäätöksiä. On syytä kysyä, miten hyvin Aristoteles ja Platon, joiden näiskäsitykset ovat lähes vastakkaisia, riittävät naisten todellisuuden analysoimiseen. Tilannetta ei paranna myyttien satunnainen kelpuuttaminen aineistoksi. Filosofien tekstejä voi toki analysoida, mutta niiden perusteella ei voi juurikaan tehdä johtopäätöksiä siitä, minkälaisia naisten todellisuus tarkkaan sanoen on tuolloin ollut.

Paradoksaalista artikkelissa on se, että viimeisen luvun otsikko on 'Uudet aineistot, uudet tulkinnot (jälleen keran! — RJ) tarpeen'. Otsikko kertoo yksinkertaisella tavalla sen, mikä koko artikkelia vaivaa. Esityksen perusteella on edelleenkin epäselvää, minkälaisia naisten todellisuus oli antiikin aikana. Sen vuoksi se ei myöskään voi toimia lähtökohdana, jolle rakennetaan naishistorian kehityskuvioita.

Kiteyttyään »oikean' naistutkimuksen luonnetta Aino Saarinen käyttää mm. seuraavia ilmaisuja. Hän puhuu »kriittisestä» naistutkimuksesta. Tällaisessa tutkimuksessa palataan »naisten arkikokemukseen, tarkastelemaan naisten elämää heidän omasta näkökulmastaan», heidän »omasta logiikastaan, omista ehdoistaan käsin». Naisten toissijaisuutta on käsiteltävä »heidän omat kokemuksensa huomioonottaen» ja naiset voivat etsiä vapautta »omilla(kin) ehdoillaan». Lisäksi todellisuutta on tarkasteltava »myös naisten maailmasta käsin, autenttisesti». Tällainen tutkimus tuottaa »vastatietoa».

Nämä vaatimukset on esitetty samoin sanoin monissa ohjelmallisissa naistutkimuksissa. Ne on myös laajasti hyväksytty feministisen naistutkimuksen ohjenuoraksi. Mitä »naisten omista ehdoista käsin» tapahtuva tutkimus tarkoittaa oikein tarkoittaa? Ei Aino Saarinenkaan anna siihen vastausta. Hän ei kokeile empiirisesti, minkälaisia naisten »omat ehdot» jne. ovat. Entäpä jos todellisuudesta löytyykin kirjava joukko naiskokemuksia? Miten

sen jälkeen ratkaista kysymys naisten yhteisestä todellisuudesta? Nämä kysymykset eivät ole syntyneet hetken mielijohdeesta, vaan ne ovat viittaus naistutkimuksen perusongelmaan.

Kun puhutaan naisten omista kokemuksista, omasta maailmasta, omasta logiikasta jne., väitetään samalla, vaikkei sitä suoraan sanota, että naisilla on yhteinen kokemusmaailma. Tämä usein esitetty väite vaatii jo todentamista ja paljon enemmän kuin sitä on tähän mennessä esitetty.

Itse asiassa Aino Saarinenkin on tämän huomannut. Hän esittää useassa yhteydessä, että empiirinen tutkimus on tarpeen ja että nykyiset aineistot eivät riitä kunnollisten analyysien tekemiseen. Niin kauan kun empiirisen tutkimuksen katsotaan olevan puutteellista, on ennen aikaista puhua yleisluontoisesti naisten todellisuudesta, jota kaikeksi ehdotetaan koko naistutkimuksen lähtökohdaksi. Eikö sellaisen pitäisi olla vasta empiirisen tutkimuksen lopputulos?

Ei Aino Saarinenkaan sentään pidä naisten kokemusmaailmaa kaikille naisille yhteisenä. Hän kehottaa etsimään »naisia nimenomaisesti naisina yhdistäviä tekijöitä». Se tuntuu löytyvän palkkatyön alueen ulkopuolelta, erityisesti äitiydestä tai ylipäättensä toisten hoivaamisesta. Tässä olisi »naisten keskinäinen samanlaisuus». Jos tätä pidetään naisten erityisyyden peruspiirteenä tai peräti lähtökohdaksi, sen merkitystä täytyisi tutkia empiirisesti ja tällöin vertailukohteen tulisi olla miesten isyyden ja sen merkityksen miesten kokemusmaailmassa.

Aino Saarinen näyttää ratkaisevan naiseuden määrittämisen ongelman puhumalla eräissä kohdissa »naisille yleisestä kokemuksesta». Kokemusten ei siten tarvitse olla kaikille naisille yhteisiä, vaan riittää, että ne ovat yleisiä naisille. Yleisyyden kriteeriä ei kuitenkaan pohdita riittävästi. Saarisella on yksi esimerkki tästä aiheesta. Se on »joutilas nainen», joka »muodostaisi sellaisen luokkaspesifin naisisen elämänpiirin, joka eroaisi olennaisesti naisille yleisestä kokemuksesta». Lauseen voi kai tulkita siten, että joutilaisuus ei ole naisten yleinen ominaisuus ja että naiset jakautuvat erilaisiin ryhmiin luokkasemansa perusteella. Mutta mitkä ovat tämän perusteella naisten yleiset ominaisuudet? Löytyvätkö ne työläisnaisten piiristä? Mutta silloinhan todellisuutta ratkaisevasti määrittäväksi perustaksi tuleekin luokka eikä sukupuoli. Vai onko naisten yleiseksi ominaisuudeksi laskettava joutilaisuuden vastakohta ahkeruus? Ja miten miesten kokemukset eroavat tässä suhteessa naisten kokemuksista? Ehkä koko ominaisuudella ei ole mitään tekemistä sukupuolen kanssa, tai jos on, yhteys pitää osoittaa tarkemmin.

Ehkä koko nyt käsiteltävänä olevan teoksen ydinongelma tulee esiin virkkeessä, jonka Aino Saarinen on osoittanut kritiikiksi Simone de Beauvoirin tekstille *Toinen sukupuoli*: »Ideologisoidut sukupuolikuivat» ... »ovat jakaneet naisten ja miesten todellisuuden, heidän

arvonsa, asenteensa ja toimintatapansa yksinkertaisen dikotomisella, toisensa poissulkevalla luokituksella.» Näin on käynyt myös Aino Saarisen omassa tekstissä. Sukupuolten spesifisyyttä joudutaan liioittelemaan, kun sitä pidetään tutkimuksen peruslähtökohdaksi.

Toinen Aino Saarisen tekstissä usein esille tuleva ratkaisuehdotus naiseuden tutkimusstrategiaksi on luokkaan ja sukupuoleen pohjaavien alistussuhteiden yhdistäminen. Siten olisi »Lopulta mahdollista rakentaa feminismi marxismiin sisään tai päinvastoin — marxismi feminismiin sisään». Tätäkin on jo yritetty feministisessä tutkimuksessa, onnistumatta. Yritys on selvästi ideologinen tai poliittinen ja tyypillinen niille, jotka ovat joskus olleet tai ovat vielä marxisteja. Vaatimus marxilaisen luokkanalyysin ja liikkeen yhdistämisestä feministiseen tutkimukseen ja liikkeeseen jakaa yhtä varmasti naisia eri leireihin (ja kokemusmaailmoihin) kuin itse luokka-asemain, ehkä vielä tehokkaamminkin.

Aino Saarisen teos on kai nimensä mukaisesti tarkoitettu vapauttamaan naiset ja naistutkimus. Minua se ei ainakaan vapauttanut. Päinvastoin se ehdosti monilla normatiivisilla ohjeillaan, joiden pätevydestä en ole niinkään varma. Myös naistutkimuksen olisi syytä vapautua luomistaan normeista, jotka nyt näyttävät monesti vievän naistutkimusta umpikujaan.

RIITTA JALLINOJA